

Wyrok z dnia 26 lipca 2006 r.

III UK 46/06

Podleganie przez rolnika ubezpieczeniu społecznemu z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej wyklucza objęcie rolniczym ubezpieczeniem społecznym na podstawie art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.).

Przewodniczący SSN Kazimierz Jaśkowski, Sędziowie: SN Beata Gudowska (sprawozdawca), SA Jolanta Strusińska-Żukowska.

Sąd Najwyższy po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 26 lipca 2006 r. sprawy z odwołania Agnieszki K. i Artura K. od decyzji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddziału Regionalnego w L. o podleganie ubezpieczeniu społecznemu rolników, na skutek skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 23 listopada 2005 r. [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Apelacyjnemu w Lublinie do ponownego rozpoznania z orzeczeniem o kosztach postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Agnieszka i Artur K. prowadzili w dzierżawionym od dnia 5 sierpnia 2001 r. gospodarstwie rolnym działalność rolniczą. Następnie rozpoczęli także - Agnieszka K. od dnia 16 maja 2002 r., a Artur K. od dnia 26 czerwca 2003 r. - prowadzenie działalności gospodarczej. Z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej odprowadzali składki do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (Agnieszka K. w okresie od dnia 1 czerwca 2002 r. do dnia 31 października 2003 r. a Artur K. od dnia 1 lipca 2003 r. do dnia 31 października 2003 r.), jakkolwiek nie złożyli oświadczenia o wyborze tego ubezpieczenia w miejsce ubezpieczenia rolniczego. Agnieszka K. zamierzała natomiast dokonać wyboru ubezpieczenia rolniczego przez zgłoszenie w dniu 1 października 2003 r. wniosku o objęcie jej i męża tym ubezpieczeniem, oświadczając, że

poza gospodarstwem rolnym nie prowadzą innej działalności i nie podlegają innemu ubezpieczeniu społecznemu.

Decyzją Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego-Oddział Regionalny w Lublinie z dnia 21 października 2003 r. małżonkowie K. zostali objęci rolniczym ubezpieczeniem społecznym w pełnym zakresie od czasu objęcia dzierżawy. Po ujawnieniu jednak wpisu w ewidencji działalności gospodarczej prowadzenia przez nich sklepu spożywczo-przemysłowego, decyzją z dnia 26 stycznia 2004 r. KRUS stwierdziła ustanie ubezpieczenia społecznego małżeństwa K. jako rolników - Agnieszki od dnia 1 lipca 2002 r., a Artura od dnia 1 lipca 2003 r.

Odwołanie, w którym ubezpieczeni domagali się objęcia ich rolniczym ubezpieczeniem społecznym, wywodząc, że przez ponad rok przed podjęciem działalności gospodarczej podlegali temu ubezpieczeniu z mocy ustawy, Sąd Okręgowy w Lublinie uwzględnił wyrokiem z dnia 9 listopada 2004 r. Zmienił zaskarżoną decyzję, gdyż uznał, że przed podjęciem działalności gospodarczej ubezpieczeni spełnili warunki dalszego podlegania ubezpieczeniom społecznym rolników na podstawie art. 5a ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (jednolity tekst: Dz.U. z 1998 r. Nr 7, poz. 25 ze zm.).

W apelacji Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego zarzucono naruszenie art. 5a w związku z art. 7 i art. 16 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, przez jego zastosowanie wobec rolników opłacających składki z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej. Zdaniem organu rentowego, rolnicy ci, przez opłacanie składek w ZUS, dokonali już wyboru innego ubezpieczenia społecznego, wykluczającego możliwość ponownego objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników.

Wyrokiem z dnia 23 listopada 2005 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił apelację, przejmując ustalenia faktyczne i dzieląc stanowisko prawne Sądu pierwszej instancji.

Skarga kasacyjna rolniczego organu rentowego została oparta na podstawie naruszenia art. 7 ust. 1 w związku z art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, przez przyjęcie, że ubezpieczeni spełniali przesłanki objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników, mimo iż podlegali innemu ubezpieczeniu społecznemu na podstawie art. 5a tej ustawy. W ocenie skarżącego, opłacanie składek na ubezpieczenie z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, z chwilą jej rozpoczęcia, należy traktować jako równoznaczne ze złożeniem oświadczenia o podleganiu innemu ubezpieczeniu społecznemu w trybie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu spo-

łecznym rolników, a złożenie takiego oświadczenia wyłącza możliwość ponownego ubezpieczenia w systemie ubezpieczenia społecznego rolników przy równoczesnym prowadzeniu działalności gospodarczej. Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji lub jego zmianę i orzeczenie co do istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników opiera się na zasadzie wyłączenia podlegania temu ubezpieczeniu w czasie podlegania innemu ubezpieczeniu społecznemu, zdefiniowanemu w art. 6 pkt 12 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników jako ubezpieczenie społeczne lub zaopatrzenie emerytalne określone w odrębnych przepisach (art. 7 ust. 1 *in fine* oraz art. 16 ust. 3 ustawy). Jedyne wyłom od tej zasady przewidziany został w obowiązującym od dnia 1 stycznia 1997 r. przepisie art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (w brzmieniu sprzed 2 maja 2004 r.), stanowiącym, że rolnik lub domownik, który podlegając ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy, nieprzerwanie co najmniej 1 rok, podejmuje pozarolniczą działalność gospodarczą, nie będąc pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym, podlega nadal temu ubezpieczeniu. Zachowanie prawa podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, mimo spełnienia warunków do objęcia innym ubezpieczeniem społecznym, zależy więc od decyzji rolnika, który może zdecydować o podleganiu innemu ubezpieczeniu społecznemu powstającemu w związku z podjęciem działalności gospodarczej. Niepodjęcie decyzji o podleganiu innemu ubezpieczeniu powoduje kontynuację rolniczego ubezpieczenia społecznego. W związku z tym za trafny należy uznać wyrażony w skardze kasacyjnej pogląd, że opłacanie przez rolnika składek na ubezpieczenie społeczne z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej od chwili jej rozpoczęcia wyraża decyzję podlegania temu właśnie ubezpieczeniu. Rolnik objęty ubezpieczeniem z tytułu tej działalności przestaje podlegać ubezpieczeniu rolniczemu w pełnym zakresie z mocy ustawy, gdyż ubezpieczenie to włączają wprost przepisy art. 7 ust. 1 *in fine* oraz art. 16 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, stanowiące, że odpowiednio ubezpieczeniu wypadkowemu, chorobowemu i macierzyńskiemu lub ubezpieczeniu emerytalno-rentowemu podlega z mocy ustawy tylko rolnik, który nie podlega innemu ubezpieczeniu społecznemu. Upada przez to zasadniczy warunek umożliwiający rol-

nikowi wybór ubezpieczenia, niezależnie od tego, czy nieprzerwanie co najmniej 1 rok takiemu ubezpieczeniu podlegał przed podjęciem pozarolniczej działalności gospodarczej, dlatego wybór ubezpieczenia może być dokonany tylko raz, przy podejmowaniu działalności gospodarczej.

Wykluczenie „powrotu” do ubezpieczenia społecznego rolników, rolników, którzy po podjęciu działalności gospodarczej zostali objęci innym ubezpieczeniem, znajduje mocne potwierdzenie w użytych w art. 5a ustawy sformułowaniach odnoszących się do czasu dokonywania tego wyboru. Ustawodawca, używając słów „podlega nadal temu ubezpieczeniu”, wskazał, że przy zbiegu ubezpieczeń społecznych przez równoczesne podleganie ubezpieczeniu rolniczemu i z tytułu podejmowania działalności gospodarczej możliwy jest wyłącznie wybór innego ubezpieczenia, a co do ubezpieczenia rolniczego wyłącznie kontynuacja. Nie przewidział ani wyboru ubezpieczenia rolniczego, ani ponownego włączenia do ubezpieczenia rolniczego rolnika, który prowadzi działalność gospodarczą i podlega właściwemu dla tej sytuacji ubezpieczeniu społecznemu.

Podleganie określonemu ubezpieczeniu społecznemu, które wynika z przepisów o charakterze bezwzględnie obowiązującym, może być wolą ubezpieczonych regulowane tylko w zakresie przewidzianym przez ustawę (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 1999 r., II UKN 435/98, OSNAPiUS 2000 nr 6, poz. 244 i z dnia 11 lutego 1999 r., II UKN 461/98, OSNAPiUS 2000 nr 7, poz. 286), zatem zamiar rolnika pozostania w systemie rolniczego ubezpieczenia społecznego może być skutecznie wyrażony tylko w chwili podejmowania przez niego działalności gospodarczej, ale już nie w trakcie jej prowadzenia i podlegania innemu ubezpieczeniu.

Wniosek o objęcie rolniczym ubezpieczeniem społecznym rolników prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą mógł być uwzględniony tylko w dniu wejścia w życie ustawy z dnia 12 września 1996 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz.U. Nr 124, poz. 585). Na mocy art. 2 tej ustawy, uchylonego przez ustawę z dnia 2 kwietnia 2004 r. o zmianie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 91, poz. 879 ze zm.), rolnik podlegający w dniu 1 stycznia 1997 r. innemu ubezpieczeniu z tytułu pozarolniczej działalności gospodarczej, nie będąc pracownikiem i nie pozostając w stosunku służbowym i spełniający inne warunki podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy w pełnym zakresie, mógł złożyć Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych lub Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego oświadczenie,

że chce podlegać temu ubezpieczeniu z wyłączeniem innego ubezpieczenia społecznego. Stosownie do art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w brzmieniu obowiązującym od dnia 1 stycznia 1997 r. do dnia 1 maja 2004 r., możliwość taka już nie istnieje.

Z tych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).

=====